

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ “ЧЕРНІГІВСЬКИЙ КОЛЕГІУМ”
ІМЕНІ Т.Г. ШЕВЧЕНКА
Кафедра права, філософії та політології**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Протокол № 1 від «25» серпня 2023 р.
Завідувач кафедри _____ проф. Чорний О.О.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

“СОЦІАЛЬНА СТРУКТУРА СУСПІЛЬСТВА”

Галузь знань – 05 Соціальні та поведінкові науки

Спеціальність – 054 Соціологія

Освітній ступінь – бакалавр

Форма навчання – денна

Форма підсумкового контролю – залік

2023-2024 навчальний рік

Робочу програму розглянуто і схвалено на засіданні кафедри права, філософії та політології

Протокол №1 від 25 серпня 2023 р.

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: кандидат історичних наук, доцент Акименко І.М.

Мова навчання – українська

1. ОПИС ТА ПРЕДМЕТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.

Найменування показників	Обсяг навчальної дисципліни (денна форма)
Статус навчальної дисципліни: нормативна	Загальна кількість годин: 120 Шифр і назва спеціальності: 054 Соціологія
Рік підготовки: 1 Семестр: 2	Галузь знань: 05 Соціальні та поведінкові науки Лекції (теоретичний матеріал): 24
Кількість кредитів ECTS: 4	Практичні: 16 Самостійна робота: 80 Вид контролю: залік

Мета дисципліни – сприяти формуванню у студентів науково-соціологічного підходу до розуміння соціальної структури суспільства, соціального механізму регулювання суспільних відносин, формувати сучасні професійні знання у сфері дослідження соціальної структури суспільства.

Основними завданнями при вивченні дисципліни є:

- на основі отриманих знань з соціальної структури суспільства розуміти предметну область, етичні та правові засади професійної діяльності;
- сформувати навички проведення аналізу;
- сформувати навички використання знань соціологічного напрямку у професійній діяльності (дискусійний формат, професіональне обговорення)
- сприяти розвитку соціологічного мислення при вивченні явищ і процесів, що відбуваються в суспільстві.

Очікувані результати навчання.

Загальні компетентності.

ЗК01- Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК04- Здатність бути критичним та самокритичним.

ЗК05 - Здатність спілкуватись з представниками інших професійних груп різного рівня (експертами з інших галузей/ видів).

ЗК06 - Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

ЗК07- Навички між особистісної взаємодії.

ЗК08- Здатність вчитися та оволодівати сучасними знаннями.

ЗК09- Здатність використовувати інформаційні та комп’ютерні технології.

ЗК10- Здатність генерувати нові ідеї (креативність)

ЗК11- Здатність реалізовувати свої права і обов’язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного, демократичного)

суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадян України.

Спеціальні компетентності:

СК01- Здатність оперувати базовим категорійно- понятійним апаратом соціології.

СК02 - Здатність опанування та використання основних класичних та сучасних соціологічних теорій.

СК03- Здатність аналізувати соціальні зміни, що відбуваються в Україні та світі.

СК04- Здатність збирати, аналізувати та узагальнювати соціологічну інформацію з використанням соціологічних методів.

СК05- Здатність самостійно планувати, організовувати та проводити соціологічні дослідження.

СК06- Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати . формулювати аргументовані висновки та рекомендації.

СК08- Здатність дотримуватися у своїй діяльності норм професійної етики соціології.

Програмні результати навчання:

РН01- Використовувати понятійний апарат соціології в освітній дослідницькій та інших сферах професійної діяльності.

РН02- Розуміти історію розвитку соціології і, її сучасні концепції та теорії, основні проблеми.

РН03- Застосовувати положення соціологічних теорій та концепцій до дослідження соціологічних змін в Україні та світі.

РН04- Пояснювати закономірності та особливості розвитку і функції соціальних явищ у контексті професійних задач.

РН06- Ефективно використовувати різні ролі) зокрема організатора, комунікатора, критика, виконавці) у команді в процесі вирішення фахових задач.

РН08- Обґрунтовувати власну позицію та аргументувати самостійні висновки за результатами досліджень і аналізу професійної літератури.

РН11- Володіти навичками збору соціологічної інформації з використанням кількісних та якісних методів

РН12- Знати та дотримуватися етичних норм професійної діяльності соціолога.

2. ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ.

Тематичний план

Назва змістових модулів і тем	кількість годин				
	разом	денна форма			
		в тому числі			
	лек.	прак.	лаб.	інд.	срс
Модуль 1.					
Тема 1. Структура суспільства як соціальне поняття.	12	2	2		8
Тема 2. Особистість, соціальна група, соціальна спільнота у структурі суспільства.	12	2	2		8
Тема 3. Соціальні інститути як елементи соціальної структури суспільства.	14	4	2		8
Тема 4. Соціальні організації як складові соціальної структури.	12	2	2		8
Разом за модуль	50	10	8		32
Модуль 2.					
Тема 5. Соціальна диференціація і соціальна мобільність	12	2	2		8
Тема 6. Проблема соціальної нерівності: основні теоретичні підходи до стратифікації	12	4			8
Тема 7. Класові системи сучасного суспільства.	12	2	2		8
Тема 8. Виміри соціальної диференціації і нерівності	12	2	2		8
Тема 9. Соціальна мобільність: поняття і напрямки досліджень	12	2	2		8
Тема 10. Соціальні методи досліджень соціальної стратифікації та соціальної мобільності.	10	2			8
Разом за модуль	70	14	8		48
Всього	120	24	16		80

3. КОРОТКИЙ ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ.

Тема 1. Структура суспільства як соціальне поняття

Соціальна система як соціальне поняття: основні підходи. Системи уявлення про суспільство. Сутність основних теоретичних концепцій соціальної структури суспільства. Поняття соціального простору. Основні елементи соціальної структури суспільства.

Тема 2. Особистість, соціальна група, соціальна спільнота у структурі суспільства

Поняття соціального статусу особистості. Види соціальних спільнот, принципи і етапи їх формування. Види соціальних спільнот: соціальні контакти і соціальні взаємодії. Типи соціальних спільнот, соціальне коло, соціальна група. Чинники і механізми формування соціальних груп. Первинні і вторинні, формальні і неформальні. Малі і великі групи соціальні групи. Цільові групи. Соціальні групи і категорії населення.

Тема 3. Соціальні інститути як елементи соціальної структури суспільства

Поняття "соціальної системи". Соціальні підходи до визначення соціальних інститутів. Основні соціальні інститути суспільства. Структура та механізми функціонування соціальних інститутів.

Інституціоналізація як процес. Соціальний інститут в системі соціальних зв'язків. Формальні і неформальні соціальні зв'язки. Розвиток суспільства як розвиток соціальних інститутів. Трансформація соціальних інститутів в українському суспільстві.

Тема 4. Соціальні організації як складові соціальної структури суспільства

Зміст поняття "соціальна організація". Організація як система. Механізм утворення соціальної організації. Функції соціальної організації. Формальні і неформальні організації.

Типологія організацій. Основні соціальні підходи. Теорія бюрократії М. Вебера. Особливості функціонування соціальної організації. Цикл організації. Управління організації. Місце і роль соціальних організацій в сучасному суспільстві.

Тема 5. Соціальна диференціація і стратифікація

Соціальна диференціація і стратифікація. Основні поняття стратифікаційного підходу. Відкриті та закриті системи стратифікації. Типи стратифікаційних систем. Чинники та механізми стратифікаційних підходів.

Тема 6. Проблема соціальної нерівності. Основні теоретичні підходи до стратифікації

Соціальна нерівність: сутність, прояви проблеми соціальної нерівності і соціальної справедливості. Концепції стратифікації К. Маркса, М. Вебера. Поняття соціального простору. Форми соціальної стратифікації.

Тема 7. Класова система сучасного суспільства

Сутність поняття "клас". Основні характеристики соціальних класів. Сучасні теорії соціальних класів. Концепції Е. Райта, П. Бурдьє. Середній клас у соціальній структурі суспільства. Основні канали й джерела формування середнього класу в Україні.

Тема 8. Виміри соціальної диференціації і нерівності

Етична і расова диференціація і стратифікація. Сутність і структура міжетнічних відносин. Соціальний простір громадянства. Основні елементи і структура громадянства. Гендерна нерівність. Гендерні ролі і культура.

Тема 9. Соціальна мобільність: поняття і напрями дослідження

Сутність, типи, форми соціальної мобільності. Концепція соціальної мобільності. Канали соціальної мобільності у різні періоди розвитку суспільства. Міграція. Тенденції соціальної мобільності і соціальної диференціації населення. Глобалізація і мобільність.

Тема 10. Соціологічні методи дослідження соціальної стратифікації і соціальної мобільності.

Роль теорії соціальної стратифікації в емпіричних дослідженнях соціальних процесів і прогнозування їх розвитку. Кількісна і якісна методологія. Методи вивчення соціального статусу.

Теоретичні передумови дослідження мобільності. Сучасна концепція емпіричних досліджень мобільності. Роль соціологічної інформації в управлінні соціальної мобільності.

4. ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Структура суспільства як соціальне поняття

1. Основні підходи до поняття "соціальна структура".
2. Сутність основних теоретичних концепцій соціальної структури суспільства.
3. Поняття "соціального простору".
4. Основні елементи соціальної структури суспільства:
 - соціальні групи;
 - соціальні організації;
 - соціальні інститути;

- особистість

Тема 2. Особистість, соціальна група, соціальна спільнота у соціальній структурі

1. Поняття “соціального статусу особистості”.
2. Види соціальних систем.
3. Принципи і етапи функціонування соціальних спільнот.
4. Чинники і механізми формування соціальних груп.
5. Види соціальних груп:
 - первинні;
 - вторинні;
 - формальні;
 - неформальні;
 - малі;
 - великі.
6. Соціальні групи і категорії населення.

Тема 3. Соціальні інститути як елементи соціальної структури суспільства

1. Поняття “соціальні системи”.
2. Основні соціальні інститути суспільства.
3. Структура соціальних інститутів.
4. Механізми функціонування соціальних інститутів.
5. Основні умови успішного функціонування соціальних інститутів.

Тема 4. Соціальні організації як складові соціальної структури

1. Організація як система, характеристика поняття.
2. Механізм утворення соціальної організації.
3. Функції організації.
4. Типологія організацій.
5. Особливості функціонування соціальних організацій:
 - життєвий цикл;
 - управління;
 - комунікація.

Тема 5. Соціальна диференціація і стратифікація

1. Соціальна диференціація: основні характеристики.
2. Соціальна стратифікація: основні характеристики.
3. Системи стратифікації:
 - відкриті;
 - закриті.
4. Типи стратифікаційних систем:

- фізично - генетична;
- рабовласницька;
- кастова;
- класова;
- культурно-нормативна.

Тема 6. Класова система суспільства

1. Сутність поняття “клас”.
2. Основні характеристики соціальних класів.
3. Сучасні теорії соціальних класів: концепції Е. Райта, П. Бурдьє.
4. Основні джерела формування середнього класу в Україні.

Тема 7. Виміри соціальної диференціації і нерівності

1. Сутність і структура міжетнічних відносин.
2. Основні елементи структури громадянства.
3. Тендерна нерівність. Гендерні ролі і культура.
4. Соціально-поселенська структура суспільства.
5. Міська та сільська спільнота.
6. Соціально- просторова стратифікація міста.

Тема 8. Соціальна мобільність: поняття і напрямки досліджень

1. Соціальна мобільність: сутність, типи, форми.
2. Канали соціальної мобільності.
3. Механізми мобільної поведінки у сучасному суспільстві.
4. Міграція.
5. Тенденції соціальної мобільності.
6. Соціальна диференціація населення.

5. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ.

Тема 1. Структура суспільства як соціальне поняття

1. Охарактеризувати зрізи соціальної структури, соціально - класові, соціально-професійні, соціально-демографічні, соціально - територіальні, соціально-етичні.

Тема 2. Особистість, соціальна група, соціальна спільнота

1. Охарактеризувати такі поняття: соціальна нерівність, статусна несумісність, символи статусу.

Тема 3. Соціальні інститути як елементи соціальної структури.

1. Концепції класу в соціології.

Тема 4. Соціальна організація як складова соціальної структури

1. Теорії середнього класу – охарактеризувати.

Тема 5. Соціальна диференціація і стратифікація

1. Вивчення становища жінок у дослідженнях зі стратифікації.

Тема 6. Проблема нерівності. Основні теоретичні підходи до стратифікації

1. Концепції стратифікації К. Маркса, М. Вебера.

Тема 7. Класова система суспільства

1. Застосування концепції П. Бурдьє для аналізу структури пострадянського суспільства.

Тема 8. Виміри соціальної диференціації і нерівності

1. Соціологічне дослідження етнічної структури.

Тема 9. Соціальна мобільність: поняття і напрями дослідження

1. Порівняльні дослідження мобільності у західній соціології.

Тема 10. Соціологічні методи дослідження соціальної стратифікації і соціальної мобільності

1. Сучасні концепції емпіричних досліджень мобільності.

6. ПОЛІТИКА ДИСЦИПЛІНИ ТА ОЦІНЮВАННЯ.

Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів.

Рівень теоретичної підготовки студента визначається під час його усної відповіді на теоретичні питання на практичних заняттях і під час складання екзамену (заліку) та оцінюється за наступними критеріями:

- відповідність змісту;
- повнота та змістовність викладу;
- доказовість викладу;
- термінологічна коректність.

Студент може отримати **5-6 балів (відмінно)**, якщо його відповідь повністю відповідає змісту питання семінарського заняття, усі основні проблеми визначені чітко, розкриті повністю та ґрунтовно, студент демонструє високий рівень доказовості викладу матеріалу з питань на які відповідає та може викласти свою точку зору з проблеми , обговорюється, студент досить вільно і коректно користується соціологічною термінологією. Самостійна робота виконана у повному обсязі.

Студент може отримати **4 бали (добре)**, якщо відповідь його в основному відповідає змісту питання семінарського заняття, не всі основні проблеми визначені чітко і неповно розкриті, студент викладає матеріал в основному

аргументуючи методологічні положення та відчуває труднощі у викладенні своєї точки зору щодо низки проблем, студент в основному правильно користується соціологічною термінологією, невелика кількість помилок не перешкоджає розумінню змісту викладення. Самостійна робота виконана з незначними неточностями

Студент може отримати **2-3 бали (задовільно)**, якщо відповідь лише частково відповідає змісту питання, основні проблеми визначені нечітко, розкриті лише частково і без належної глибини, студент викладає матеріал майже не аргументуючи методичні положення, не має своєї точки зору щодо більшості проблем, студент допускає значну кількість термінологічних помилок, що ускладнює розуміння змісту викладеного. Самостійна робота виконана фрагментарно, із значними зауваженнями.

Студент може отримати **1 бал (незадовільно)**, якщо його відповідь не відповідає змісту питання, основні проблеми не визначені і нерозкриті, доказовість викладу матеріалі і самостійні міркування відсутні, студент майже не користується соціологічною термінологією. Самостійна робота не виконана або виконана неправильно.

Рівень володіння професійно - методичними вміннями визначаються під час виконання студентом практичного завдання, при виконанні завдання самостійної роботи, під час складання екзамену та оцінюється за наступними критеріями:

- точність та повнота виконання практичного завдання;
- обґрунтування аналізу конкретної теми з точки зору її відповідності принципам навчання, вимогами поетапного формування навичок та вмінь.

Студент має право:

- вільно висловлювати свої думки усно або письмово, аргументуючи їх знаннями і підготовленим соціологічним інструментарієм;
- вносити пропозиції, щодо формування та реалізації власної освітньої траєкторії; активації власної самостійної пізнавальної діяльності, форм і методів проведення аудиторних занять;
- відпрацьовувати пропущені заняття в установленому порядку;
- отримувати індивідуальні консультації у викладача;

Студент зобов'язаний:

- відвідування занять всіх видів відповідно до встановленого розкладу, запізнення на заняття допускається тільки з поважних причин;
- брати активну участь у роботі під час аудиторних занять;
- дотримуватися правил етичної поведінки, поважати думки та права інших студентів і викладачів;
- виконувати самостійну роботу, підготовка якої є обов'язковою умовою допуску до екзамену;
- набрати під час вивчення дисципліни мінімум 35 балів.

Політика щодо деделайнів та перескладання

Пропущені з поважних причин заняття дозволяється відпрацьовувати впродовж 2 тижнів, після завершення дії поважної причини і при наявності документа - підстави(довідка, розпорядження про індивідуальний графік відвідування тощо)

Політика щодо академічної доброчесності

Студенти керуються “Положення про академічну доброчесність здобувачів освіти в Національному університеті “Чернігівський колегіум” імені Т. Г.Шевченка (наказ ректора №383 від 27.12.2019 р. зі змінами і доповненнями від 23.12.2020р. <http://drive.google.com/file/d/1TggAAFOn49g08VcMdXsZHgyYNpm5LPS/view>

У процесі навчання та при підготовці самостійної роботи, виконання індивідуальних завдань, забороняється плагіат, фабрикація та фальсифікація результатів, списування, хабарництво.

Політика щодо викладача

Викладання навчальної дисципліни відбувається на засадах студентоцентризму, антропоцентризму, гуманізму, поваги до соціокультурного плюралізму.

7. РОЗПОДІЛ БАЛІВ З РЕЙТИНГОВОЮ СИСТЕМОЮ.

II семестр

Т.1	Т.2	Т.3	Т.4	Т.5	Т.6	Т.7	Т.8	КР	Залік	
7	7	7	7	7	7	7	7	19	25	100

Види контролю	кількість	бали	загальна кількість балів
Робота на практичному занятті	8	5	до 40
Самостійна робота	8	2	до 16
Підсумкова контрольна робота	1	19	до 19
Усього			до 75
Екзамен		25	до 25
Разом			до 100

8. ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ: НАЦІОНАЛЬНА ТА ECTS.

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену	для заліку
90- 100	A	відмінно	зараховано
83-89	B	добре	зараховано
75-82	C	добре	зараховано
68-74	D	задовільно	зараховано
60-67	E	задовільно	зараховано
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	Не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

9. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЗАЛІКУ.

1. Соціальна структура як соціальне поняття.
2. Система уявлень про суспільство.
3. Сутність основних теоретичних концепцій соціальної структури суспільства.
4. Соціальний статус особистості.
5. Види соціальних спільнот.
6. Етапи формування соціальних спільнот.
7. Принципи соціальних спільнот.
8. Соціальні контакти.
9. Типи соціальних спільнот.
10. Чинники соціальних груп.
11. Групова соціальна дистанція.
12. Поняття "соціальні системи"
13. Основні соціальні інститути суспільства.
14. Структура соціальних інститутів.
15. Механізми функціонування соціальних інститутів.
16. Формальні соціальні зв'язки.
17. Неформальні соціальні зв'язки.

18. Трансформація соціальних інститутів.
19. Зміст поняття "соціальна організація".
20. Механізм утворення соціальної організації.
21. Функції соціальної організації.
22. Формальні організації.
23. Неформальні організації.
24. Типологія організації.
25. Управління організації.
26. Соціальна диференціація.
27. Соціальна стратифікація.
28. Типи стратифікаційних систем.
29. Цикл соціальної організації.
30. Соціальна нерівність
31. Основні теоретичні моделі стратифікації.
32. Форми соціальної стратифікації.
33. Основні характеристики соціальних класів.
34. Сучасні теорії соціальних класів.
35. Образ середнього класу в західній політології.
36. Основні джерела формування середнього класу.
37. Етнічна диференціація.
38. Расова диференціація.
39. Соціальний простір громадянина.
40. Основні елементи громадянства.
41. Структура громадянства.
42. Гендерна нерівність.
43. Гендерні ролі.
44. Міська та сільська спільнота.
45. Типи соціальної мобільності.
46. Форми соціальної мобільності.
47. Глобалізація і мобільність.
48. Кількісна і якісна методологія в соціальній стратифікації.
49. Методи вивчення соціального статусу.
50. Роль соціологічної інформації в управлінні соціальною мобільністю.

10.МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.

Зміст і методичні матеріали до семінарських занять, завдання до самостійної роботи студентів, завдання для поточного контролю знань(тести), перелік питань для підсумкового контролю знань (екзамен), конспект лекцій.

11. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА І ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Вербець В. Соціологія: навч. посібник/Вербець В., Субот О.- К.: Кондор, 2009.-550С.
2. Гоблик В. Прикладна соціологія: логістика і методи дослідження: навч. посібник/ В. Гоблик, Т. Щербак- Мукачево:РВВ МДУ, 2021.-108С.
3. Лукашевич М., Туленков М., Яковенко Ю. Соціологія: загальні , спеціальні і галузеві теорії: підручник.- К.: Каравела, 2008.- 544С.
4. Примуш М. Загальна соціологія: навчальний посібник/ М. Примуш.- К.:ВД “Професіонал”, 2004.-590С.
5. Сірий Є. Соціологія: загальна теорія, історія розвитку, спеціальні та галузеві теорії. Навч. посібник.- Вид.2-ге.-К.:Атіка, 2007-480С.
6. Соціологічна теорія: традиції і сучасність: навч. посібник/ За ред. А. Ручки.-К.:КНУ ім. Т.Г.Шевченка, 2007-363С.

Додаткова:

1. Буткевич Т. Конфліктологія з основами психології управління: Навч. посібник/ Г. Буткевич.- К.: Центр навчальної літератури, 2005.-456С.
2. Гладун О. Вибіркові обстеження населення: методологія, методика, практика. Монографія/ О. Гладун.- Ніжин: Аспект - Поліграф, 2008.-348С.
3. Дворецькі Г. Соціологія праці: Навч.- методич. посібн. для самостійного вивчення дисципл. /Г. Дворецька.- К.:КНЕУ, 2005.-203С.
4. Соціальні зміни та соціальні процеси//Соціологія. Підручник для студентів вузів/За ред. В. Городяненка.-К.: ВЦ “Академія”,2002-355С.
5. Танчик І. Соціологія : навч. посібник.- К.:Знання, 2008.-251С.
6. Соціокультурні ідентичності і практики / За ред. А. Ручки.- К.:Інститут соціології НАН України,2022.-315С.
7. Хорунжий А. Основи соціального управління: навч. посібник / А. Хорунжий.- Львів, Магнолія Плюс, 2006.-220С.